

URSULA KOCH, *Die fränkischen Gräberfelder von Bargaen und Berghausen in Nordbaden*. Landesdenkmalamt Baden-Württemberg, Konrad Theiss Verlag, Stuttgart, 1982. (Necropolele francilor din Bargaen și Berghausen, regiunea Baden de nord), 145 p + 87 planșe + 9 imagini explicative.

Monografia de față prezintă două necropole ale francilor din Bargaen și Berghausen și este prima lucrare mai amplă din „Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg” asupra descoperirilor din această regiune.

Studiul se referă la două necropole de dimensiuni mai mici din districtul Kraich, arie situată între Heidelberg, Heilbronn și Karlsruhe, descoperite acum 20 de ani, ca urmare a unor construcții edilitare.

Ambele necropole relevă pentru prima oară în această regiune un material arheologic foarte bogat, datat în perioada migrațiilor. Cimitirul din Bargaen cuprinde 47 de morminte, cele mai vechi datându-se la începutul secolului VI e.n. Din necropola de la Berghausen — parțial cercetată — sînt cunoscute 106 morminte care pot fi datate pe la mijlocul secolului VII e.n. În ambele cazuri inventarul acestora permite și conturarea unor diferențieri sociale în cadrul populației locale. Datorită obiectelor descoperite și mai ales a fibulelor bracteate de argint (*Brakteatenfibeln*) se poate vorbi aici de o permanentă influență creștină începînd cu al treilea sfert al secolului VII e.n. Aceasta se explică și prin poziția geografică a necropolelor în „Hinterlandul” localităților Speyer, respectiv Worms.

Prin observații minuțioase asupra riturilor și inventarelor funerare, autoarea reușește să stabilească aici, în regiunea limită dintre franci și alemani, criteriile valabile pentru precizarea apartenenței etnice a celor înmormîntați.

Sînt enunțate referiri privind localizarea districtului, conținute în diferitele documente păstrate și care cuprind amănunte în legătură cu posesiunile localnicilor. Este prezentată

de asemenea încadrarea geografică și topografică a acestui ținut. Structura foarte variată a solului explică gradul diferențiat de păstrare a scheletelor și obiectelor și totodată varietatea tehnicilor de săpătură aplicate.

Autoarea face un istoric al celor două obiective, în urma căruia reperiția inventarelor mormintelor. În cadrul celor două necropole sînt identificate 4 faze în care pot fi încadrate descoperirile funerare. Acestea sînt înfățișate paralel: mormînt-mormînt; necropola-necropola; zonă-alte zone. Sînt prezentate mai întii morminte de bărbați cu obiectele specifice (vîrfuri de lance, garnituri pentru centură și încălțăminte, pîteni, unelte), iar apoi concluziile în legătură cu îmbrăcămintea bărbaților.

Urmează enumerarea mormintelor de femei, care sînt mai greu de datat datorită sărăciei de obiecte-accesorii. Se încearcă aici o încadrare cronologică a mormintelor de femei din sec. VII e.n. Sînt înfățișate inventarele acestora, cu obiectele specifice (cercei, inele, fibule disc — *Scheibefibeln* și fibule bracteate — *Brakteatenfibeln*, șiraguri de măgele, amulete, catarama).

La obiectele ambelor grupe este amintit locul de amplasare în mormînt, datarea, dimensiunile, forma și decorul. Foarte des întîlnit este motivul creștin și motivul creștin de origine orientală în special (animale, păsări la pomul vieții, rădăcini sau coroană în formă de cruce, persoane-pereche). Semnele și simbolurile sînt interpretate ca expresie a ocrotirii și ajutorului, începînd din perioada precreștină.

În continuare sînt prezentate obiectele comune atît mormintelor de bărbați cit și celor de femei: obiecte de toaletă, vase cu decor ștampilat, pahare și căni diferit decorate — *Rollstempel*, *Wellenbanddekor*, *Rädchen-dekor* —, ceramică galbenă sau gri de tip merovingian tîrziu și carolingian timpuriu, vase de lemn și de sticlă.

Urmează concluziile științifice și rezultatele privind tehnica săpăturii, cro-

nologia (incadrarea în diferitele faze) și aspecte de istorie socială (inmormântarea în funcție de clasa socială, sex etc.).

În încheiere este prezentat un catalog al mormintelor și planșele figurate.

Valoroasa contribuție a autoarei se distinge prin exactitatea, chiar minuțiozitatea informației, constituindu-se într-un instrument de lucru prețios pentru studiul începuturilor feudalismului din epoca migrațiilor.

CARIN CHERA-MĂRGINEANU

HELENA ZOLL ADAMIKOWA, *Weznesnosredniowieczne cmentarzyska cialopalne słowian na terenie Polski*, vol. II (Cimetière slaves d'incinération dattant du Haut Moyen Age découverts en Pologne), Wrocław-Kraków-Gdansk (Polska Akademia Nauk), 1979, 316 p.

Le premier volume de l'ouvrage est paru en 1976. Dans ce livre l'auteur analyse les résultats des investigations effectuées dans les cimetières provenant de l'époque de début de la féodalité en Pologne.

Le livre est divisé dans les chapitres suivants : analyse des sources archéologiques ; analyse des sources littéraires ; périodisation des funérailles chez les Slaves d'Ouest ; essai de détermination d'une unité territoriale ayant le même type de funérailles que celles du monde slave de l'Ouest ; les principaux éléments de reconstitution de la coutume des funérailles.

Ce second volume, de même que le premier, est écrit en parfaite connaissance des problèmes abordés. La bibliographie est riche. L'illustration adéquate. Les conclusions de l'auteur en ce qui concerne le rituel des funérailles dans la Pologne médiévale sont convaincantes. Un ample résumé en allemand vient compléter cet ouvrage intéressant.

LIUDMILA DONČEVA-PETKOVA,
ЗНАЦИ ВЪРХУ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ
ПАМЯТНИЦИ ОТ СРЕДНОВЕКОВНА
БЪЛГАРИЯ VIII—XV.

(Signes sur les monuments archéologiques de Bulgarie médiévale. Les VIIIe—Xe siècles). Sofia, 1980, 188 p., 19 fig. et 42 pl.

L'auteur a réuni dans ce tome environ 1300 représentations, ce qui constitue la quasitotalité des signes existants sur les monuments archéologiques (blocs en pierre, briques, tuiles, objets en métal etc.), découverts jusqu'à présent en Bulgarie.

Les signes sont insérés dans un catalogue organisé selon le critère de leur signification. Les uns sont présentés comme runes, lettres (grecques, glagolitiques et cyrilliques), les autres comme figures géométriques, symboles etc. Le catalogue indique le lieu de la découverte, l'aspect du signe (incisé ou en relief), la nature du matériel sur lequel se trouve le signe (pierre, céramique, os, métal) et comprend des précisions sur sa publication.

Dans le premier chapitre du livre intitulé „Coup d'oeil sur l'histoire du rassemblement et de l'interprétation des signes existants sur les monuments archéologiques de Bulgarie“, Liudmila Dončeva-Petkova présente la liste des savants bulgares qui ont publié de pareils documents. Bien entendu, en certains cas l'auteur résume aussi les opinions de ceux qui ont étudié l'origine et la signification des signes.

Dans le deuxième chapitre, „l'apparition et la radiation des signes“, Liudmila Dončeva-Petkova nous rappelle que la pratique de l'application des signes existait depuis très longtemps, notamment depuis les époques néolithique et énéolithique et que cette pratique a embrassé de larges espaces géographiques.

Après ces considérations, l'auteur s'arrête à loisir sur les runes de la zone Orhono-Eniseisk, attribuées — comme on le sait déjà — aux populations mongoles. L'accent mis sur ces runes vise à préparer le terrain pour l'opinion qu'une grande partie des signes de Bulgarie sont des lettres *runicques* du type Orhono-Eniseisk appor-